

(De oorkonden van Bergeijk en Westerhoven vanaf de 14de eeuw)

**Notariele akte van Johannes Vinsbeke te Tongerlo op
6 april 1326**

Het origineel bevindt zich in:

AAT (Abdij Archief Tongerlo), charter nr 443

AFSCHRIJFEN :

M.A. Ehrens 1948-50, 'De oorkonden der abdij Tongerlo'. Tongerlo, nr 654;
Campinia, p.16-17 (Oirschot).

De oorkonde is gebruikt in de volgende publicatie: F. Theuws, 1989, *Middeleeuwse parochiecentra in de Kempen 1000-1350*, in: *Het Kempenproject 3*, Waalre, p.130.

BIJZONDERHEDEN:

De akte is geschreven op dun perkament. Het document is in de rechterbovenhoek versleten. Een deel van de tekst is daardoor uitgewist. Verder is de tekst op de vouwen slecht leesbaar, ook in de vouwen is het perkament beschadigd, daardoor zijn letters uitgewist. Gaten in het perkament zijn aan de achterkant met plakband 'gerepareerd'.

Daniel Vangheluwe en Kik de Nooijer hebben op 7 juni 2010 het origineel opnieuw gelezen en vergeleken met de twee transcripties, die van Ehrens en de transcriptie uit het tijdschrift *Campinia*. Het resultaat staat hieronder met opmerkingen over wat wij bij het vergelijken waarnamen.

REGEST:

Albertus pastoor van Eyckerberghe (Bergeijk) erkent ten overstaan van de abt en de prior van Tongerlo en de meester (van het klooster) van Postel, dat hij geen recht heeft op alle tienden, die aan de abt van Tongerlo en de meester van Postel toebehoren en binnen de parochie van Eykelbergha (Bergeijk) zijn gelegen. Het betreft de tienden (grote en kleine, oude en nieuwe) van het koren en de peulen te Eyke, Westerhoven, Gestel (Luyksgestel), Berkle (Borkel), Rythoven, Witrijt en enkele andere tienden die genoemd worden naar bepaalde personen. Eist hij deze tienden toch op, dan zal hij uit zijn ambt en uit de kerk gezet worden. Ook zal hij dan als schadevergoeding 50 kleine Tournooise ponden moeten betalen, voor een deel aan de beide kloosters en voor het overige deel aan de curie (hof) van Luik. De akte en het bijschrift zijn vervaardigd door Johannes van Vinsbeke en zijn klerk genoemd Aqua (van Aken) en ondertekend door de eerste. Johannes van Vinsbeke is officier van het heilig Roomse Rijk en notaris bij de bisschopszetel te Reims.

TRANSCRIPTIE¹

In nomine Domini amen.

Per hoc publicum instrumentum pateat univrsis quod anno a nativitate eiusdem MCCCXXVI, indictione nona, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini Iohannis, divina providentia pape XXII^{di} anno X, mensis aprilis die sexta, in mei tabellionis publici et testi subscriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum comparens et constitutus presentia, discretus vir dominus Albertus, investitus parochialis ecclesie de Eyckerberghe, presbyter Leodiensis dyocesis se libera ac spontanea voluntate, non inductus ac ad hoc non coactus ne compulsus, prout publice affirmavit et asseruit in verbis et per verba² veritatis, sed pacis tranquillitatem et veram concordiam habere et g.ata.³ volens et cupiens in perpetuum cum ecclesia Virginis gloriose monasterii de Thongerloe, Premonstratensis ordinis, Cameracensis dyocesis, ac presidentibus eidem dominis abbatibus et

---

¹ Kik de Nooijer 25 sept 2011, Waalre

² Vangheluwe de Nooijer lezen verba in plaats van vere

³ Ehrens laat hier twee woorden open, in rood wat er nog te lezen valt.

canonicis habitantibus in eadem, sub regulari obedientia Domini⁴ eiusque beatissime genitricis in humilitatis spiritu servientibus in eadem, qui pro tempore, recognovit suo et nomine ecclesie sue pure . . . [ac]⁵ simpliciter se nichil [iuris habe]⁶re nec etiam habuisse in locis infrascriptis quantum ad decimas fructuum seu bladorum vel leguminum cuiuscumque generis, ...⁷ aut etiam speciei videlicet in decima de Eyke, in decima de Westerhoven, decima de Ghestele, decima de Berkle, decima de Rijthoven, decima de Witrijt, decimis erga Jordanum de Heenden, erga Henricum dictum Nestellars et erga Arnoldum de Scare acquisitis, ac aliis quibuscumque decimis antiquis et novalibus majoribus et minutis, quas domini abbatibus dicti monasterii de Tongherle ac magistri domus de Postela ad ecclesiam Floreffinsem spectantis conjunctum vel divisim infra limites dicte parrochie de Eykelbergha jam acquisierunt et quas possessione juris vel quasi pacifica et quita ab antiquis temporibus legitime pre se ferunt, prout sibi constare dicebat dictus investitus ad plenum per informationem proborum seniorum et fidedignorum hominum parrochianorum suorum, habita super hoc cum inquisitione plenaria debita et matura, testimonium insuper perhibentium quod antecessores dicti investiti, qui fuerunt pro retroactibus temporibus a quinquaginta annis circiter⁸ in memoratis decimis nichil juris habuerunt nec etiam perceperunt, sed jus decimandi in predictis locis dictis dominis abbatibus et magistris cessit et cedere debuit solum et in solidum per transacta tempora et similiter in futurum; qui dominus Albertus investitus promisit⁹ in manu mei tabellionis, corporaliter stipulantis in verbo sac[er]do¹⁰cii per appositionem proprie manus ad pectus, quod super decimis locorum supradictorum in futurum percipiendis per dictos dominos abbates de Tongherloe ac magistros de Postula, qui pro temporibus futuris erunt ac ipsorum successores prout ipsos seu ipsorum quemlibet dinoscitur conjunctim vel divisim per se vel per alium, suo seu ecclesie sue nomine directe vel indirecte nullatenus impetit vel vexabit nec etiam super possessione ipsarum decimarum inquietabit, molestabit seu quovis modo alio perturbabit, sub pena sententie suspensionis et excommunicationis in ipsum ferendarum, necnon quinquaginta librarum Turonensium parvorum ab ipso investito solvendarum et tardendarum, partim curie Leodiensi, et partim dictis dominis abbatibus et magistris, una cum interesse et dampnis seu expensis, si quod vel que incurrere contigerit dictos dominos et magistros ob defectum et negligentiam, immo dolum et culpam dicti investiti si secus egerit in premissis; renuncians insuper dictus investitus quantum ad premissa expresse omnibus et singulis exceptionibus et defentionibus juris tam ecclesiastici ac civilis et facti, deceptionis, et lesionis, vis, metus, doli mali, fraudis, cavillationis, privilegii libertatis, immunitatis impetrati¹¹ vel impetrandi, crucis assumpte vel assumende, et quibuscumque aliis generalibus et specialibus quibus dictus investitus seu etiam successores ejusdem contra dictos dominos abbates et magistros ac dictas ecclesias et domos in aliquo super premissis valent aut possunt se defendere vel tueri, renuncians et exceptioni et juri dicenti generalem renuntiationem non valere.

Acta sunt hec in abbatia predicta de Tongherloe sub spina, in presentia religiosi venerabilis ac discreti viri domini Huberti abbatibus, presentibus ibidem dominis Henrico de Beckenvoert priore, Johanne de Oestrout, Henrici de Diest, canonicis ecclesie Tongrensis ac fratre Gerardo preposito et canonico ecclesie Grimbergensis, Premonstratensis ordinis, dicte Cameracensis dyocesis, domino Johanne ex Ligno presbytero¹², Mathia Bac clerico, Nicholao famulo dicti prepositi, Ghiselberto van den Vekene, Theodorico de Thilborch, Johanne de Stappen, magistro Johanne Lathomo, Johanne dicto Pomus, Johanne dicto Heerinck, Henrico dicto Brassard. et aliis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.-

In een ander en kleiner handschrift:

Ego Johannes dictus de Vinsbeke, presbyter Cameracensis dyocesis, sacri Romani imperii publicus ac metropolitane sedis Remensis auctoritate tabellio quia premissis omnibus et singulis prout

---

⁴ Ehrens Vrijwel onleesbaar; er staan op deze plaats twee woorden, vermoedelijk tweemaal Domini, waarvan het laatste doorgehaald.

⁵ Ehrens Achter pure een onleesbaar woord, blijkbaar synoniem met pure

⁶ Ehrens tussen haken is niet meer leesbaar

⁷ Ehrens onleesbaar woord, blijkbaar synoniem met generis et speciei

⁸ Ehrens heeft hier citra, Vangheluwe de Nooijer lezen circiter

⁹ Ehrens laat het woord promisit weg

¹⁰ tussen haken onleesbaar

¹¹ Ehrens heeft impertite. In de tekst is alleen nog petati te onderscheiden

¹² Ehrens heeft prebytero, dat lezen wij ook

suprascibuntur una cum prenominate testibus presens interfui, hoc publicum instrumentum inde confectum per manum Johannis dicti de Aqua clerici dicte Cameracensis dyocesis alias corporaliter impeditus conscribi feci, cui propria manu mea hic me subscripsi et signis meis consuetis signavi, rogatus in testimonium premissorum. J. De Vinsb(eke) s(cripsi).

VERTALING¹³

In de naam van de Heer amen.

Met deze openbare en voor ieder toegankelijke oorkonde gedateerd in het jaar 1326 na Christus geboorte ¹⁴ tijdens het pausdom van de in Christus heilige vader en heer Johannes, door goddelijke voorzienigheid de twee en twintigste paus, in het tiende jaar van zijn regering, op de zesde dag van april, erkende de eerwaarde edele heer Albertus pastoor van de parochie Eyckerberghe, priester van het bisdom Luik, voor mij publiek notaris en voor de ondergeschreven getuigen verschijnend en rechtens aanwezig, na hiertoe speciaal te zijn uitgenodigd, het hieronder volgende.¹⁵

Hij erkende dit vrijwillig, zonder ertoe aangezet te zijn, zoals hij openlijk, in zijn eigen woorden, naar waarheid uitgesproken, heeft verzekerd. Daarbij de wens uitsprekend om een duurzame vrede en ware en welwillende eendracht te bewaren met de kerk van de glorieuze maagd van het klooster van Tongerlo, van de orde der Premonstratensers gelegen in het bisdom Kamerijk.

Hij erkende dit in aanwezigheid van de heren abten en kannuniken die verblijven onder de leefregels in dit klooster en gehoorzaam de Heer en zijn zalige moeder (Maria) dienen.

Albertus erkende voor zichzelf en uit naam van zijn kerk ..... eenvoudig geen recht te hebben noch gehad te hebben in de hieronder beschreven plaatsen op een deel van de tienden van de veldvruchten of het koren of de peulvruchten van welke soort dan ook. . of soortgelijke zaken, namelijk in de tienden van Eyke, in de tienden van Westerhoven, de tienden van Ghestele, de tienden van Berkle, de tienden van Rijthoven, de tienden van de Witrijt, de tienden voor Jordanus de Heenden, voor Henricus genaamd Nestellars en voor Arnoldus de Scare verkregen, en alle oude en nieuwe, kleine en grote tienden waar dan ook, binnen de grenzen van de genoemde parochie van Eykelbergha gelegen, die de heer abt van het genoemde klooster van Tongerlo en de meester van het huis van Postel, dat aan de kerk van Floeffe toebehoort, samen of elk voor zich voorheen bezaten. Welke tienden zij reeds eerder verkregen hadden en welke zij wettig, in vrede in bezit hadden en nog steeds bezitten.

Genoemde pastoor verklaarde hiervan volledig overtuigd te zijn, als gevolg van inlichtingen na een uitvoerig onderzoek verkregen, van betrouwbare mannen uit zijn parochie. Bovendien hebben deze mannen getuigd, dat de voorgangers van genoemde pastoor in de voorbije periode van ongeveer vijftig jaar geen recht gehad hebben op de genoemde tienden en deze ook niet geïnd hebben, zodat het recht om tienden te heffen in voornoemde plaatsen alleen en volledig aan de heren abt en meester toekomt en behoort toe te komen zowel in voorbije tijden als in de toekomst.

---

¹³ door Kik de Nooijer met hulp van pater Lauwers van het archief van Tongerlo, dd 22 juni 2011.

¹⁴ Indictione nona niet vertaald. Een indictio kan ieder jaar zijn van een vijftienjarige cyclus, die gebruikt werd om middeleeuwse documenten in Europa te dateren, zowel in het Oosten als het Westen. Ieder jaar van een cyclus was genummerd: eerste indictio, tweede indictio enz. Omdat echter de cycli niet werden genummerd is aanvullende informatie nodig om een specifiek jaar te identificeren. Toen de term in gebruik kwam verwees deze alleen naar de volledige cyclus en afzonderlijke jaren werden aangeduid als jaar 1 (enz.) van de indictio. Maar het gebruik wijzigde en geleidelijk aan werd het gebruik om te spreken van de eerste indictio, de tweede indictio enzovoorts. Indictio nona is dus het negende jaar van een cyclus van vijftien. Omdat het jaartal ook wordt genoemd is het eigenlijk een overbodige toevoeging.

¹⁵ Er staat in de beginregels het volgende: Albertus....recognovit....se nihil iurus habere, Vertaald Albertus.... erkent.... dat hij geen recht heeft. Daartussen staat een grote hoeveelheid tekst, onder andere de datum, wie Albertus is, onder welke omstandigheden hij zijn verklaring aflegt etc. Dat resulteert in een lange zin. Om wille van de leesbaarheid is deze zin in de vertaling in stukken geknipt.

Heer Albertus, pastoor, aanwezig, heeft beloofd in handen van mij, notaris, op geloofwaardige wijze, op zijn woord als priester en met de hand op het hart, dat hij noch zijn parochie¹⁶, in de toekomst de tienden van bovengenoemde plaatsen, zal opeisen, hetzij op directe, hetzij op indirecte wijze, welke (voornoemde) tienden (nu) door genoemde heren abten van Tongherloe en meesters van Postula en hun opvolgers - samen of elk voor zich - geïnd worden. En voorts dat hij ook over het bezit van deze tienden geen moeilijkheden of onvrede zal veroorzaken, of anders als straf van zijn ambt (pastoor) zal worden ontheven en geëxcommuniceerd. Dit door hemzelf te dragen en tevens een boete van vijftig kleine Tourse ponden te betalen deels aan de curie van Luik en deels aan de genoemde heren abten en meesters, tezamen¹⁷ met rente en schadeloosstelling of kosten. Dat (laatste) indien hij door nalatigheid, ja zelfs door bedrog en schuld anders zou handelen dan is afgesproken en (daardoor) genoemde heren en meesters schade laat oplopen.

Zoals afgesproken, ziet de genoemde pastoor af van alle beroepen en elk beroep afzonderlijk, op gerechtelijke procedures, zowel civiel als kerkelijk en op voldongen feiten¹⁸, misleiding en contractbreuk, geweld, intimidatie, kwaadwillige list, bedrog, haarkloverijen, het vrijheidsrecht, immuniteit verkregen of verkrijgend, het op kruistocht geweest zijn of gaan en alle andere algemeenheden en bijzonderheden waardoor genoemde pastoor of ook zijn opvolgers tegen genoemde heren abten en meesters van genoemde kerken en huizen, tegen de afspraken in, zich sterk maken of verdedigen, tevens afziend van uitzonderingen en die in rechte in het algemeen ongeldig verklarend.

Deze zaken zijn schriftelijk behandeld in genoemde abdij van Tongherloe, in aanwezigheid van de eerbiedwaardige geestelijke en voorname edele heer abt Hubert. Eveneens aanwezig waren de heren Henricus van Beckenvoert, prior, Johannes van Oestrout, Henricus van Diest, kanunnik van de kerk van Tongeren en broeder Gerardus proost en kanunnik van de kerk van Grimbergen, van de orde der Premonstratensers, in genoemd bisdom van Kamerijk, heer Johannes de Ligno, priester, Mathias Bac klerk, Nicolaus dienaar van genoemde proost, Ghiselbertus van den Vekene, Theodericus van Thilborch, Johannes van der Stappen, meester Johannes Lathomo, Johannes genoemd Pomus (Bogaards), Johannes genoemd Heerinck, Henricus genoemd Brassard en andere getuigen speciaal voor het voorafgaande opgeroepen en gevraagd.

(naschrift)

Ik, Johannes genaamd van Vinsbeke, priester van het diocees van Kamerijk, officier van het heilige Roomse Rijk en notaris onder het gezag van het aartsbisdom Reims, was met de getuigen hierbij aanwezig, zodat de voorwaarden precies konden worden opgeschreven, elk afzonderlijk en alle tegelijk. En ik heb het bijschrift gemaakt (bij) de publieke oorkonde, die geschreven is door Johannes, genoemd de Aqua, clericus van het genoemde bisdom Kamerijk, overigens verhinderd aanwezig te zijn¹⁹. Dat teken ik eigenhandig, met mijn gebruikelijk waarmerk, daartoe verzocht als getuige in deze zaken.

---

¹⁶ Ecclesia, kerk, hier vertaald als parochie.

¹⁷ Una hier vertaald als tezamen. Bedoeld wordt dat rente schadeloosstelling en kosten bovenop de boete van vijftig ponden komen.

¹⁸ Factus, letterlijk: gedaan

¹⁹ Er staat corporaliter impeditus, letterlijk: lijfelijk verhinderd.